

BRÖDTEXTEN

Nr. 1 & 2 / 2025

Louise Halvardsson
Filip Broström
Peter Nyberg Mollung
Lise-Lotte Finell
Nina Frydenlund
Sofia Roberg

Magnus Grehn
Gunnar Källström
Ronny Söderlind
Thomas Mattsson
Josefine
Elinor Wymark

Nummer 1 & 2 | 2025

Brödtexten – den enda litteraturtidskriften av sitt slag som har fokus på lokala skribenter och författarskap i länet – ges ut av Jönköpings litteraturhus i fyra nummer per år.

Syftet är att uppmärksamma det lokala inom Jönköpings län och att texter från både etablerade och oetablerade finns representerade.

Innehåll

Ledare 3

Kritik

Peter Nyberg Mollung 6

Reflektion

Louise Halvardsson 11

Lise-Lotte Finell 13

Poesi

Nina Frydenlund 17

Magnus Grehn 19

Filip Broström 21

Sofia Roberg 23

Prosa

Gunnar Källström 27

Ronny Söderlind 29

Jönköping i litteraturen

Thomas Mattsson 35

Ung text

Josefine 40

Elinor Wymark 41

Chefredaktör

Mattias Hedberg

Redaktionen

Anne Appelblad

Dante Fredriksen

Peter Johnson

Unga redaktion

Elinor Wymark

Ida Forsberg

Formgivning

Dante Fredriksen

Omslag

Nina Frydenlund

Ansvarig utgivare

Anne Appelblad

Tidningen finns digital hos
www.jonkopingslitteraturhus.se/brodtexten

Material & frågor
brodtexten@jonkopingslitteraturhus.se

Alla texter copyright respektive författare.

Tryck, fysisk utgåva: Kjell's Tryckeri, Jönköping

Ledare

Vi inleder numret med att sammanfatta det lokala poesiåret 2024. I Peter Nyberg Mollungs samrecension av förra årets diktböcker blir det åter igen tydligt att Tranås fungerar som en kreativ och produktiv nod för poesi. Peter och redaktionens ambition har varit att få med den samlade utgivningen i länet för 2024. Vi är begränsade till att ha med böcker vi känner till och kan få tag på och därför medvetna om att det inte är en heltäckande bild som ges.

Poeten och performancekonstnären Louise Halvardsson gav 2024 ut boken *40 dagar på en bänk i Berlin*. Boken innehåller texter från hennes performanceverk med samma namn. Med strikta regler att förhålla sig till satt hon på samma bänk i 40 minuter i 40 dagar. Det blev ett sätt att bearbeta, betrakta och betraktas. Även efter boksläppet har hon fortsatt göra sittningar på bänkar. Vi bad Louise välja en av regnbågsbänkarna längs Vätterstranden för en sittning och betraktelse till det här numret av Brödtexten. Regnbågsbänkarna kom till i ett projekt drivet av Jönköpings litteraturhus 2023.

Lise-Lotte Finell bidrar sedan med en text om barn och vuxnas utsatthet i pendelrörelsen mellan ensamhet och gemenskap.

När det kommer till nyskriven poesi kan vi både presentera nya namn och sådana vi publicerat förut. Nina Frydenlund har tidigare bidragit med en novell i Jönköpingsmiljö. Nu får vi läsa nyskrivna dikter från hennes senaste bok *Skyggene i huset*. Magnus Grehns dikter är ofta lokalt förankrade med historiska inslag och skrivna med en kort och rapp stil.

Filip Broström är med för första gången. I hans dikter om föräldraskap finns makt och ansvar samtidigt som föräldern ofta möter sig själv i samvaron med sitt barn. Sofia Robergs dikt tar oss med till en utsiktsplats på Huskvarnaberget. Att se ut över Vättern är många i trakten bekanta med. Beroende på plats och tidpunkt ges en särpräglad upplevelse av

sjön. Jag tycker mig ha en personlig relation till des vidd, ljus och väderpåverkan.

I prosadelen får vi än en gång läsa en novell av Gunnar Källström. I Utvald möter vi en fågelliknande gestalt som verkar ge hopp om frigörelse. Ronny Söderlinds text är en sorts kort uppväxtskildring. En poetisk text om utsatthet och tillblivelse.

I förra numret startade vi serien Jönköping i litteraturen. Vi fortsätter här med en text av Thomas Mattssons i vilken vi får veta mer om författaren och journalisten Wendela Hebbe. Texten gör just det vi vill med serien; att ge inblick och samtidigt inspirera till vidare läsning om personerna, tiden och staden.

I det här numret introducerar vi en nyhet. Det är vår ungdomsredaktion som nu tar plats. Elinor och Ida, som båda deltagit i Region Jönköpings läns kulturferiepraktik Platsens författare, ansvarar för tidskriftens ungdomsdel. Här har unga upp till 20 år möjlighet att bidra med texter.

Ytterligare en nyhet är att Brödtexten från och med nästa nummer byter namn till Textur.

Trevlig läsning!
Mattias Hedberg

Kritik

Poesi i Jönköpings län 2024

av Peter Nyberg Mollung

Liksom 2023 finns den absoluta tyngdpunkten i länets poesiutgivning under 2024 i Tranås. På olika sätt är böckerna knutna till föreningen Kultivera eller till Magnus Grehn förlag. Organisationerna ger ut såväl ny svensk poesi som Joakim Becker likväl som översättningar av irländarna Derek Coyle och Colm Keirnan eller Pragbaserade performanceartisten Jana Orlová. Utanför Tranås har två poeter som har sin grund i konsten givit ut böcker: Erik Nordström och Jöran Linder. För de som vill ha förkovring i en bredare internationell poesi finns Internationell poesifestival Jönköpings läns generösa programbok, där dikter från deltagarna i festivalen finns översatta till svenska. Den poetiska världen i Jönköpings län är som synes begränsad, varför jag vill vara transparent med att jag är vän med flera av poeterna.

2011 gick Joakim Becker på Sommenbygdens folkhögskola. Som lärare hade han konstnären Karin Sissek. Tillsammans gjorde de en utställning i biblioteket med Joakim Beckers dikter och Karin Sisseks målningar i samspel. Där upptäckte förläggaren och bibliotekarien Magnus Grehn poeten och inkorporerade honom i sitt stall. Nu har det gått 14 år och tio böcker, varav den senaste är *I väntan på Godot* vilken formgavs till en bok 2024 efter en utställning i stadshuset i Tranås.

Halva boken består av målningar som Joakim Becker har skrivit dikter till och den andra halvan av dikter som Karin Sissek målat utifrån. Dikter på höger sida, målningar på vänster. Gemensamt för dem är en dragning åt det absurda och verklighetsöverskridande. Som poet tycker Joakim Becker om det vitsiga vilket fungerar ganska bra att översätta till akvarell. I en av dikterna heter det: "Jag går runt i en/väldig bokskog/Det är böcker överallt". På vänstersidan finns en målning av trädstammar med titlar – givetvis Becketts som namngett samlingen men där finns också en Beckerstam.

Samspelet i boken blir ibland raffinerat, speciellt när Sissek använder sig av utflytande akvarellfärg som bara låter ana figurer bland nyanserna och

Becker inte avbildar med ord utan tillåter sig att bli sin egen. Som i baksidesdikten "Ingenting består".

Allting du har
kommer tas ifrån
dig
Jag har en psykos
så det blir
skönt.

Över lag är baksidans schackmönster mellan dikter och målningar, som ska förhållas till de första målningarna och dikterna, kanske bokens främsta. Här är poeten lite mer mångordig vilket skapar flera nyanser i dikterna, speciellt när de förhålls mot målningarna runt omkring.

Joakim Beckers andra bok för året heter *Jag sträcker mig ut i rymden* och gavs ut på Fri Press. Dikterna är korta, ibland mycket korta och närmast slap stick-poesi: "Jag stirrar mig/blind". Oftast har dikterna 10-20 ord som inte sällan ställs i kontrast till varandra på liknande sätt som i citatet.

I sina allra bästa stunder har Joakim Becker förmågan att både skapa en vitsig glädje men också visa var avgrunderna finns. Balansen mellan det ena och det andra innebär att poeten balanserar, ibland vinglar det till, inte sällan åt det enbart vitsiga hållet, men när balansen hålls fungerar den poetiska metoden fullt ut.

Motiven liknar de tidigare böckerna. Här finns kraftfulla absurda inslag där verkligheten driver bort, minnen från barndomen, inte minst från att bli mobbad, och utbyggda metaforiska resor över galaxen. Ofta befinner sig Joakim Becker i själva språket och låter det jobba för sig:

Skönt att jag
inte är
permanent
döv

Att jag själv

bestämmer
när jag slår
dövorat
till

Derek Coyle heter en irländsk poet som under året givit ut *Sippar martini under Mount Leinster*. Det är jag som översatt boken från engelska varför jag bara snabbt nämner några karaktäristika för Coyles poesi.

Poesin både i den här utgivningen och föregångaren *Att läsa John Ashbery på Costa Coffee, Carlow* är i grunden muntert berättande. Coyle arbetar som lärare på Carlow college och har i sin diktning arbetat in anspelningar på sina förebilder i kulturhistorien, från kung Manuel av Portugal till Bruce Springsteen. Poesin är uppsluppen och lekfull, fraser och ordlekar samsas med lärda anspelningar och plötsliga finstämda kärleksförklaringar. Utmärkande är en fascination inför kulturens fixgestalter och att genom den poetiska formen frammana dem i oväntade situationer: "Det var den där typen av fredagar/när du kunde hitta poeten/Emily Dickinson sittande/under ditt köksbord".

I förlaget Chaps serie "Omdanas" gavs under 2024 två häften ut varav Colm Kiernans *Bara för att bevisa att det finns annat att göra* är det ena. Tanken med serien är att översätta och ge ut poesi från de residenspoeter som finns i Kultiveras verksamhet. Omslagen skiljer sig åt genom färgen men har samma stiliserade trana av Konstantin Tereshenko på framsidan. Colm Kiernan är Kultiveras eldsjäl. Han är från Irland och det poetiska språket är i ursprunget således engelska, vilket översatts av Frank Bergsten. Häftet omfattar både sådant jag inte läst tidigare och dikter som publicerats i de två tidigare samlingarna *Beer Book* och *Golden Hour*, både utgivna 2023.

I *Bara för att bevisa att det finns annat att göra* är det starkaste temat resor. Flera av titlarna förlägger dikten geografiskt och sedan följer en skildring, ett par scener som i allmänhet drivs in i en poetisk eller språklig vridning. Samtidigt tycks urvalet vara mer personligt än tidigare: "åkte till Malmö/Köpenhamn var grymt/simmade i hamnen/solstolar och vin". Medan de inledande dikterna glider mellan de svensk/danska städerna och turkiska Kadiköy i Istanbul tonar dikterna ut mot en mer introspektiv och kontemplativ stil i slutet. Den avslutande dikten är en slags hit under Pilsnerpoesi och andra högläsningar, känsligt och rytmiskt fint översatt att Frank Bergsten:

Jag vill bli begravd
i en enkel låda av trä
med ett enkelt täcke av ull
under ett enkelt träkors.
Vid den lilla mörka floden
som flyter som vore den nedan havet
nära det gistna gamla huset
och det stora djävulsträdet.

Nerför någon gammal grusväg
med de stora järngrindarna
mitt på ett fält
där gravarna är gamla och alla,
ligger och väntar.

Det andra häftet i Omdanas kommer från den Pragbaserade performanceartisten Jana Orlová som nyligen var i residens hos Kultivera. Samlingen heter *Medvetandets svarta regnbåge* och även här är det Frank Bergsten som stått för översättningarna. På vänster sida finns originalen på tjeckiska med den svenska översättningen på höger boksida. Dikterna är relativt korta, på varje sida finns tre, undantagsvis två eller fyra, dikter. De är fast förankrade i ett upplevande jag och går att läsa som en svit men är hämtade från tre tidigare samlingar.

Bildspråket är det mest uppseendeväckande i Orlovás poesi. Även om delar av dikterna utspelar sig i en igenkännbar värld blinkar utomordentliga bildsammansättningar som härstammar från surrealismen till:

En tolvårig flicka rinner från min hals
Jag går med henne genom parken
hon har tuggummi i sina ögon
hon är min springpojke i rosa klänning
Hon köper bröd vid torget
delar fisk med heligt vatten

Ibland upplever jag dikterna som lite ansträngda i sina försök att provocera men tillsammans avger de en känsla av djup desperation över hur jaget ska vara som människa. I sina bästa stunder är det precis vad de lyckas spegla.

Konstnären och poeten Erik Nordströms *Djup arom av framtidsflyt* är utgiven på förlaget Virens. På baksidan har Dominic Williams skrivit en text om poetens dikter. Williams är också curator för Kultiveras residensprogram och den som genomför

de engelskspråkiga zoom-versionerna av Pilsnerpoesi, vilket inte minst visar hur viktiga Kultivera är för utgivningen av poesi i länet.

Liksom Orlovás poesi är Erik Nordströms dikter mycket visuella och närmar sig ofta surrealismen. Konstnärskapet har alstrat ett speciellt seende som går igen i samtliga dikter i boken, men också en förmåga att gå utanför de invanda språkliga mönstren. Här finns gott om sammansättningar, ofta med kontrasterande effekter, såsom ”mörkerljus”, ”bortominom” eller ”eldrensa”. Men också sydländska sammansättningar där ordet av används: ”språket av must”.

Dikterna fungerar som estetiska kommentarer till vad som pågår i samhället, inte sällan med en udd mot den mediala världen som människor tycks drunkna i. Men här finns också ett tydligt andligt eller religiöst spår, som genom dikt titeln ”Genesis” eller formuleringar som ”sakral intighet”. Jaget i dikterna tycks vilja närma sig det djupast mänskliga:

Jag blir jag först genom din blick och vårt vi
öppnas genom våra val. Alla dessa genomlevda
vi – hur deras blickar tonades ner vid kvällningen
tills de skummades – och hur deras röster under
vår trevande vandring då vi slog läger surrade dovt
i kullarna som en inre biodling.

Också Jöran Linder har sitt ursprung i ett visuellt konstnärskap. Under 2024 gav han ut *Jag skriver ditt namn som bara du kan se: en spegeldagbok i polarfararen S. A. Andréés spår genom isen* på Edition Diadorum Arts. Som undertiteln ger vid handen gestaltar boken polarfararens sista ballongfärd. Händelserna filtrerade genom ett konstnärligt projekt alstrar en värld att försjunka i, vilket inte minst Bea Uusmas augustinominerade Expeditionen visade.

Jöran Linders poesi är varsam. Formuleringarna söker sig in i polarfararnas sinnen snarare än utåt mot de materiella förhållandena. ”att leva enbart som ett ting/vitheten//som jag inte kan tillägna mig/det enda man kan se, det som/varit”. Varlig är också uppställningen på sidorna. Dikterna tillåts ta plats, mellanrummen framhävs på ett sätt som påminner om konceptuell poesi. Det är lätt att låta vitheten bli visuell gestaltning och meningarna stå för polarfararnas tankar. I stället för att försöka arbeta med metaforer eller bildsjök och mana fram de tre männen på isen använder Linder motsatsen; det tillbakahållna är en genomgående princip. Ofta tänker jag att de tre

männen är ett sinne, ett tankemönster som penslas fram med den djupaste finkänslighet, både vad gäller språkets utformning och innehållets plågsamma skeenden:

och vintern gick och havet svek
havet
det oändliga, gränslösa havet!

Reflektion

40 minuter på en bänk i Jönköping

av Louise Halvardsson

Vinden jammar med Vätterns vågor. Jag sitter på en av regnbågsbänkarna vid Vätterstranden. Bakom mig susar Krösatågen och Västtågen förbi. På gång- och cykelbanan passerar människa efter människa utan att skänka mig en blick; om de skänker tankar är oklart. Deras gemensamma nämnare är att de är klädda i svart, grått, brunt, beige och mörkblått. Färgklickarna är få även om solen gör sitt bästa för att lysa upp ansiktena.

Bänken jag valt är lila, matchar mitt magentafärgade hår. Det finns också bänkar målade i rött, orange, gult, grönt och blått. Regnbågsfärgerna har blivit synonymt med Pride-rörelsen. Jag tänker på det engelska ordet gay som betyder färgglad. Hur upprörda en del människor blir över det som sticker ut. Att du älskar – eller uttrycker din identitet – utanför normen. I gymnasiet skrev jag en uppsats om att homosexuella inte borde få adoptera för att barnen riskerade att bli mobbade. Idag vet jag bättre. Då kände jag ingen som var öppet homosexuell. Att jag själv inte enbart drogs till killar var en känsla jag höll inlåst i skåpet tillsammans med böcker som inte ingick i läroplanen.

En person i vit lurvig kappa strosar förbi. Det ser ut som att den svept om sig ett stort isbjörnsskinn, ett skydd mot vinden som ilar under huden. Isbjörnskappan är den enda som märker ut sig. Mörkt och dovt fortsätter att dominera. På varma platser verkar det vara tvärtom. Indiska saris i orange och grönt, afrikanska kaftaner i gult och lila som virvlar runt på mattmarknader. Jag har aldrig varit i Indien eller i något afrikanskt land, men jag föreställer mig att kläderna exploderar i färg och maten av kryddor. Jag kommer från ett salt och peppar-hem. Där ett halvt kryddmått cayennepeppar i morotsoppan ses som en vågad handling.

Trots det mörka dova och kryddsvaga är Sverige ett land som kommit långt vad det gäller HBTQAI+-frågor. Ändå behövs de: regnbågsbänkarna. Som för att visa: här är du välkommen, här får du sitta vem du än är, vem du än älskar. Det borde vara en självklarhet. När jag googlade på

skämt om Jönköping (att ha på lager inför ett konferencier-jobb) fick jag fram en 15 år gammal facebook-tråd där det stod att Jönköping utsetts till Sveriges mest HBTQ-fientliga stad. Och att kommunfolk åkte till Örnsköldsvik – Sveriges näst mest HBTQ-fientliga stad – på studiebesök för att få inspiration och bättra på sitt rykte. Jag hittar inga källor; det kan vara "fejk news" eller bara ett dåligt skämt.

En joggare i neongul t-shirt pustar förbi. Träningskläder får i alla fall vara färgglada. Och är det inte så att butikernas sommarkollektioner brukar skifta något mer i rosa och gult? Jag klär mig helst i svart men gärna kombinerat med lila eller rosa plagg. Och kärleken, vilken färg har den? Jag hoppas den är varm. Att vem som helst vågar kyssa sin älskade på bänken utan att känna sig rädd. På ryggstödet står det "Den lilla lysande lila känslan". Varje bänk har en tillhörande dikt som går att lyssna på via en QR-kod. Och där får jag äntligen en blick. Från ett barn. Ett försiktigt leende som fortplantar sig till mina läppar och lyser upp mig inifrån.

REGLER FÖR BÄNKPERFORMANCE

- Hitta en parkbänk i valfri stad.
- Sitt på bänken 40 dagar i rad.
- Sitt 40 minuter i sträck om dagen.
- Sitt på samma plats, samma tidpunkt varje dag.
- Sitt oavsett väder och mående.
- Sitt stilla och sitt i tystnad.
- Om någon du inte känner tilltalar dig får du svara och konversera.
- Om någon du känner vill besöka dig måste den också sitta stilla och tyst.
- Om någon betar sig hotfullt har du tillåtelse att lämna bänken och fortsätta senare.
- Gör "ingenting" på bänken.

Ensamheten

av Lise-Lotte Finell

Skammen över att inte vara efterfrågad. Det är skammen som får oss att vara tysta.

Ett barn närmar sig sakta gruppen av lekande barn. Hon stannar i utkanten av lekplatsen, iakttar, tar sig några försiktiga steg närmare, springer sedan snabbt förbi och fram till en gunga. Hon ser att de har sett henne, tar hög fart, hoppar och landar med en duns på marken bredvid ett av de andra barnen. Hon ler, säger med huvudet en aning på sned:

–Får jag vara med?

Om hon läst gruppen korrekt har hon valt exakt rätt ögonblick för sin fråga. Om hon lyckats ser det största barnet på henne och säger.

– Du kan vara hund.

Hon accepterar det, trots att hon vet att hon fått lägst status i leken. Hon går med på det för att få vara med. Om hon är skicklig och lyhörd nog kan hon följa lekens böljande rörelse och plötsligt blir hunden en hjälte och hon en viktig del av gruppen.

Men den som missar hoppet, och hoppar snett eller för sent, eller hamnar i fel grupp blir inte inbjuden, inte första gången och inte heller nästa. Det skapar skam och i värsta fall blir utanförskapet en del av identiteten.

En grupp arbetskamrater står vid kaffemaskinen och gör upp om en padelturnering när en kvinna närmar sig. De är djupt inne i sina planer och lägger knappast märke till henne.

– Ska ni spela padel i helgen?

Hon försöker låta avslappnad, vill så gärna att de ska bjuda med henne. Men tystnaden som uppstår är spänd och obekväm. De andra kastar snabba blickar på varandra, någon himlar med ögonen och en annan vänder sig bort.

Kanske är hon en av dem som alltid hoppar vid fel tillfälle. Som likt ett för ivrigt barn, stoppar samtalets pendelrörelse i stället för att hoppa på i farten.

Det vore för enkelt om ensamhet och utanförskap bara skulle ses som den ensammes oförmåga. Det finns de som kan läsa av människor och ändå hamnar utanför. De är kompetenta, roliga och efterfrågade satta i ett sammanhang. Barnet kan vara en viktig del i klassens dynamik, utan att för den sakens skull bli vald till bästis eller bjuden på kalas. På samma sätt kan den vuxne som alla vill ha med i sitt arbetslag vara den som firar nyår i ensamhet.

– Alla måste få vara med och leka!

Redan i förskolan trummas budskapet in i barnen som en viktig kompisregel. Men verkligheten fungerar inte så. Ett barn som blir inpuddat i leken av en bestämd pedagog, eller en uppbragt förälder, blir inte automatiskt en del i av gruppen. Den som blir ledsen över att inte få vara med och säger det, bryter det sociala kontraktet.

I vår tid har lycka förvandlats till en plikt. Den som vill passa in måste dölja allt som är smärtsamt eller skaver. Därför blir också den ofrivilliga ensamheten skamfull och den öppet ensamme mindre attraktiv som vän.

Barnet som står vid kanten av sandlådan, sparkar i sanden. En bit bort vid klätterställningen leker de andra mamma-pappa-barn. Fullt upptagna av leken. Följer varandras infall och turas omedvetet om att förändra lekens riktning.

– Då ramlar du ned från stegen och slår dig jättemycket!

– Ja, och då ringer du efter ambulansen. Men sen reser jag mig upp för jag har superkrafter!

Pedagogen lägger en hand på barnets axel.

– Ska du inte vara med och leka?

– Nej, jag tycker att det är roligare att titta.

Barnet vill inte avslöja att hon inte blivit inbjuden, eller än värre bortvald. Hon har redan lärt sig att ensamhet är något skamligt. Därför sluter hon in sin smärta i en kokong av tystnad.

Poesi

Nina Frydenlund

Det bor en mamma inne i meg
og det er jeg som er barnet
og det er jeg som blir mammaen

Hun kommer fram da og da
og nå
oftere og oftere

Alle tingene jeg kjenner igjen så godt

Det er irriterende ting
jeg sier irriterende ting
hun sier irriterende ting

Vi sier irriterende ting

Av omtanke

Jeg går i hennes skygge
trår ned i hennes sko
trekker på meg hennes klare hud
strekker meg i hennes lange figur

Rester av henne
i alle kroker

Jeg tenner min fakkel
lar sjalusien brenne

Skyggene i huset
flakker

Som tankene mine
om natten

Flytter seg
rundt
med årstidene

Høyt lys
lett sinn

Korte dager
og hjertet jobber overtid

Forsøker
gjenopplive seg selv

Lengselen holder taktfast telling på kompresjonene

Magnus Grehn

Glad granne

Våning under
arla morgon
glad toddlare
rumlar om

Våning över
barnlös man
åldrande
utan familj

Bollar rullar
levnadsglädje
mörk värld
framtidshopp?

Som ett skrik i natten

Som ett skrik i natten
rasslar Östra stambanan
tjutande gnisslande
i sena timmen

Ylande godståg
ekar över Romanäs
och Sommen
Löwenhjelm's sista dikt

Barrskogsångest
tåggrisselljudet
fördröjt av
dopplereffekten från 1918

Mattställningen

Kvinnan slår
hårt bestämt
oavsett väder

Dammet yr
ska förintas
kvalstren dödas
frustrationen ut

Nu står den där
övervuxen
rostig bortglömd
en folkhemsruin

Mattpiskans rytm
mellan husen ekar
"Lort Sverige"
ska bort

Ljudet av 70-tal
flagnande färg
metallisk smak
barntungan nuddar stålet

Dagens läskris

Ungdomen vill inte läsa böcker

-”inte coolt”

-”sååå jobbigt”

-”böcker är sååå tjocka”

-”AI kommer läsa åt oss”

Ett klassrum fullt av 15 åringar

alla läser *”Anne Franks dagbok”*

utan att kunna ta till sig hennes öde

saknar läsförståelse och förmåga

att sätta historien i sitt rätta

sammanhang

Grattis framtida despoter

här har ni er nya kanonmat

P.S.

*”John Waters sa” - ”We need to make books
cool again. If you go home with somebody
and they don ’t have books, don ’t fuck them”*

Filip Broström

Arv

När han upptäcker att hans dotter
har ärvt hans självförakt
kan han inte göra annat

än att börja
förlåta sig

Vuxna som vill väl

Vuxna som vill väl
berättar för ett barn
att det ska komma till dom om någonting är fel

Vuxna som vill väl
berättar med bekymrat rynkade ögonbryn
vad ett barn skulle ha gjort annorlunda
för att det inte skulle bli fel

Vuxna som vill väl
berättar
att ett barn borde ha sagt till tidigare

Vuxna som vill väl
är ledsna
för vad barnet berättat

Vuxna som vill väl
kallar till möten
berättar vad ett barn har sagt i förtroende
för alla det bryr sig om

Vuxna som vill väl
berättar för ett barn
vad dom har beslutat

Objektpermanens

När barnen har somnat stiger jag sömnigt och orkeslöst upp ur deras säng.
Jag plockar undan deras leksaker, fyller diskmaskinen, stoppar deras kläder i tvättkorgen.

En ritual i lönndom.
Som säger mig att de ännu inte förstår vad jag gör för dem.
Att jag har ett liv bortom.
Att jag sätter scenen för deras morgondag.

Sen
äter jag det överblivna lördagsgodiset ensam
skördar de små vinsterna i skuggorna bakom deras ovisshet.

Sofia Roberg

Utsikten (Locus amoenus)

berget stiger ur berget
vattnet är långt borta och stort
om himlen är mörk, mörkt
om ljuset är stort, ljus
oftast är det skymning här
aprikos och azur vått i vått
mörka sammetsdraperiet i öst
omkring solnedgången och sitter
på cementskjulets tak
blåser ut andetag och drar dem tillbaka
enstaka vågor vars blivande hav
jag är eller denna sjö
som leker havsvik i mitt blickfält
eller detta jag, en plötslig hicka
mer än en berättelse
blommor kan man samla som dikter
mellan bladen till slut sköra söndersmulade
och söker sig bort några bevingade vänner
sjunger sin kolsyresång och jaget löses
upp i sin längtan (hormoner)
i platsen, ljuset vyn
staden en bruegelmålning
kanske ömhet, liv
härifrån en verklig överkligs
synvinkel ja nej ja:
en glimt
mot det öppna
för jaget och fåglarna
fåglarna och jaget
byter blick för ett ögonblick
en hickning en lögn
någoting skiftar
i snåren (insekter)
alla har gått hem
lusthuset har förfallit
det är kallt
solen har gått ned
gåshud och blå fingrar
stigen löper genom fötterna
skogen är en annan i mörkret
kanske mer skog än i ljuset

allt är skugga, under
en rot kryper man ihop
sjunker ned i mull
unterschlüpf aus dunklestem verlangen
sjön är borta husen
allting utom rötterna jorden
bruset från e4:an avtar
som en vind en regnby
revan hålls öppen en liten stund
under trädets rötter det öppna
och stirrar men ser inte
förmimmer
lyssnar

Prosa

Utvald

av Gunnar Källström

Vi är många här på fabriken, säkert över medeltalet men så vitt jag förstår är ingen annan här av samma anledning som jag. För flera år sedan kom jag hit, antagligen redan den dagen jag föddes och med undantag av några förflyttningar har jag suttit på avdelning sju hela tiden. Naturligtvis på de högre platserna närmast fönstret ut mot oändligheten.

I början var det inte mycket väsen kring min person. Jag fick gå och komma lite som jag ville. Någon sparkade till och med efter mig och tyckte att jag var i vägen. De sa det aldrig rent ut men jag läste deras tankar och där stod det allt för synligt att jag var så gott som obetydlig, en liten kugge bara som underlättar maskineriet.

En indolent praktikant på lagret kallade mig för den flygande skjortan. Han susar förbi här som en skjorta utan kropp, sa han. På sätt och vis har han rätt. Ibland flyger jag några meter om jag blir skrämmd eller förbannad men för det mesta sitter jag och väntar på den stora dagen.

Förr hände det då och då att någon nyfiken människa snokade upp mig och ställde de mest obegripliga frågor. Tankspritt stod de då och rökte och liksom formade frågor rakt ut i luften. Någon kunde undra; vad gör jag här eller när ska jag komma ifrån det här helvetet? Andra hoppades på en vinst och kunde fråga mig om oddsen. Ytterligare några räknade hela tiden och mumlade en massa omöjliga siffror att hålla reda på. De känner en längtan, en avund, en gnagande undran och vet innerst inne att det bara är jag som är en naturlig del av oändligheten. Bara genom mig kan deras längtan förlösas men endast som en stilla betraktelse, en bitterljuv smak av himlen. Det räcker för dessa vinglösa varelser.

Nu har de liksom jag börjat känna ankomsten i luften och all rökning på fabriksområdet är därför numera förbjuden. Ingen törs längre irritera mig med meningslösa frågor. Alla vet att det bara skulle förlänga processen. Rökrutan är borttagen, koncentration råder.

När det blev känt att jag var utvald blev det nödvändigt att jag valde ett eget rum med bevakning dygnet runt. Det känns både tryggt och störande. Jag förstår naturligtvis att jag är ovärderlig för mänskligheten och att de kan riskera att missa något i dokumentationen om min utveckling men detta ständiga iakttagande; blickar som förföljer mig natt och dag, sekund efter sekund. De drar sig inte ens för att undersöka mina exkrementer. En arbetare i grå rock sopar varje morgon ihop dessa för att därefter lägga dem i prydliga påsar vilka hämtas och fraktas till

laboratorium för analys.

Några gånger har jag skrämt dem. En gång dånade jag rakt in i fönsterrutan och skar mig själv blodig i det krossade glaset. Herregud eller något liknande tyckte jag att de skrek. Jag försvann under en maskin i tre dagar, låg där och tänkte på hur alla måste prata om mig. Har han stämplat ut? Flugit härifrån? Samtliga trodde nog att jag försvunnit utan att fullfölja mitt uppdrag. Jag, deras enda hopp och glädje.

De har satt upp galler för fönstren nu men det är inget jag sörjer över. Galler passar mig egentligen bättre medan jag väntar. Jag menar oändligheten är ju så otroligt oändlig. Finns det ens kaffester, brödsmlor och syltkladd där? Finns det skydd för storm och regn?

Man har stängt in mig av praktiska skäl, av ren vänlighet skulle man kunna säga. När jag vandrade fritt ute på fabriksgolvet väckte jag en oro bland de anställda. Det var som om min uppenbarelse gav luft åt flygande drömmar. De ville till varje pris bana väg för mig ut i oändligheten. Att allt handlar om mognad och inre förberedelser tycktes de inte förstå. Det var en hetsig tid utan nåd och besinning.

Produktionen ökade avsevärt när jag på eget initiativ flyttade till vindsrummet och fokus i stället kunde läggas på maskinerna. Högt flygande drömmar är det bara jag som kan hantera. När jag tänker på det blir jag rörd till tårar.

Vad händer när jag gjort mitt? När jag ruvat och förlöst? Det anstår inte mig att tänka sådana tankar. Jag är här för att göra ett jobb. Ett mycket ansvarsfullt arbete som krävt särskild utvaldhet och inbegriper en rad kvalificerade moment. När jag gjort mitt måste jag ut i oändligheten förstås? Det är vad alla förväntar sig och hoppas men i styrelserummet finns en till som jag. En ståtlig drömmare som sträcker ut sina vingar över viktiga beslut. Han sitter på en pinne över chefens skrivbord.

Vingar på en ängel

av Ronny Söderlind

Familjens undervattensfarkost gick upp till ytan enbart när skeppet var städat. Den uppmärksamme kunde höra ljud som av hammare mot metallrör, en signal till utomstående räddningsskepp. Den dunkla luften vädrades ut när toppluckan öppnades, nytt syre föll in och befriade en längtan. Hans syster, fyra år yngre, stod ofta och länge på balkongen och tittade på rabatten två våningar ner. Det var hennes reling. Ingen brydde sig om hennes ensamhet.

Några krymplingar fick inte stå på bordet, bara helrör. Folk kom och gick. Särskilt mannen som efter några glas tog bort sin protes till näsa och gömde i handen, som det vore trolleri. Förundrat stirrade pojken in i hålet och undrade hur han snöt sig.

Från sitt rum hörde han sällskapet under tumult ge sig av. I köket möttes han av dålig sikt och billig parfym. Det var hans barndoms dimma. Han öppnade ett avlångt fönster ovanför arbetsbänken. Därute var luften sval och mörk och svalkade hans irriterade ögon. Då upptäckte han protesen som låg kvar på köksbordet. Förundrat klämde han på de metallfästen som skulle klicka näsan på plats. Föräldrarna och den näslöse mannen som hette Viktorsson hade redan försvunnit i en taxi så han la protesen i en glasskål och gick till sängs. Han tog sig igenom natten och vaknade ibland, lyssnade efter taxins dieselmotor och kunde till slut komma till ro när nyckeln sattes i dörren.

Söndagen fortsatte i krampaktig strävan att hålla kvar helgen. Viktorsson återkom för att leta efter sin näsa, men förklarade obekymrat att han hade en reserv hemma. Pojken hämtade protesen och höll den i handflatan och fick en sedel och en klapp på huvudet.

Han tittade på sin far som hängde över köksbordet med tomma ögon. De skulle snart stiga upp till ytan; på söndagskvällen tog mamma fram dammsugaren och pappa löste korsord i en veckotidning. Familjen var på djupt vatten, men när måndagen kom gick de mot vågorna som vilket skepp som helst. Han kunde stå vid relingen och andas med fri sikt. Allt var välputsat och familjens bekant hade näsan på plats.

På fredag skulle allt börja om igen med Viktorsson eller med någon annan i bekantskapskretsen. Köket skulle åter läggas i dimma och luften bli svår att andas. Den som haft en syrefattig barndom drar djupa andetag som vuxen, tänkte han, och det var som vuxen Malcolm Axelsson återkom

till sina barndoms kvarter, kanske för att hitta flisor och få någon form av förklaring. Undslippa det metalliska ljudet av en skiftnyckel som knackar mot ett skrov nere i djupet, eller i varje fall bli av med envisa funderingar på en genuin skuld.

När han gick i sexan fick han en gång i veckan gå högst upp i skolbyggnaden och tillbringa en timme med en skäggig, snart pensionsfärdig svensklärare. Det kallades stödundervisning men i Malcolms fall var anledningen brist på förmåga att tränga in i matematik. Skägget, som läraren kallades, var vänlig och tålmodig. De nötte siffror och hade räkneövningar. Efter ett tag fick de sällskap av Mats Lindström från parallellklassen som hade svårt för bokstäver.

En dag slog Skägget handflatan i bordet och sa att nu går de ut på stan, läser på skyltar och räknar bilar. Företaget skulle dock i efterhand inte visa sig populärt i kollegiet, i synnerhet då det framkom att Skägget dragit in sina elever på krogen där han druckit två öl i snabb takt och bjudit på Champis. De två var förunderligt uppsluppna och satt som de vore på barnkalas med färgglada sugrör i den bubblande drycken.

Kommande vecka var Skägget inte kvar på skolan. Men de fick varsitt identiskt brev där det stod att han gått i pension sex månader tidigare än planerat, och att det inte gjorde något. Dessutom fanns ett innerligt förlåt för att han misskött sina lärarplikter, men att man ibland måste slappna av inför en hård verklighet. Längst upp hade han skrivit Till Dyskalkylikern och Dyslektikern. Orden var understrukna två gånger med blått bläck. De förstod inte begreppen, de var inte vanliga på den tiden utan skulle först flera år senare finnas i den vardagliga vokabulären, då man med lätthet kunde sätta flera diagnoser och förklaringar på barns svårigheter.

De gick till biblioteket och slog i böcker men kunde inte finna orden någonstans. Till och med bibliotekarien var förundrad och påstod att orden var påhittade. De två blev vänner och höll ihop några år tills kontakten ebade ut.

De märkvärdigheter som lades till när de blev äldre var svår att förstå. Men Dyslektikern blev en framstående författare och gav ut flera böcker. Dyskalkylikern kom att få en chefsbefattning på en bank. Båda förstod senare på varsitt håll epiteten som Skägget satt på dem. Dyslexi blev omtalat först och några år senare förstod man sig på dyskalkyli. Men varken författaren vid sin skrivmaskin eller kamreren med sina sedelbuntar begrep riktigt hur deras yrkesval gått till, när det var uppenbart att deras tidiga svårigheter pekade ut en annan riktning i livet.

Han drog handflatan över skolbyggnaden och tittade upp mot fönstret där han hade sin stödundervisning. Kanske fanns Skägget bakom den solkiga rutan, eller möjligtvis hans vålnad. Om det var då, eller vid ett annat tillfälle vid sina återblickande vandringar kommer han inte ihåg, men han såg en man ta sig över skolgården med en plastkasse i handen och

kryckig gång. Han kom emot honom och de kände genast igen varandra.

Dyslektikern Mats Lindström var nergången och försupen och hade inte givit ut något på flera år. Det bara blev så, suckade han, förvisso skrev han fortfarande men det ville inte bli något. De satte sig på en bänk och såg hela skolbyggnaden, synade gemensamt fasaden och pratade förstås om Skägget och vart han tog vägen. Sedan sa de inte så mycket utöver några funderingar kring dåtidens syn på diagnoser.

"Vi vände på slanten," sa Mats Lindström.

"Ja det är märkligt. Du författare och jag bankman."

"Trots min trygga barndom började jag kröka. Men du klarade dig, du som ändå hade ett helvete. Dyskalkylikern – någon att räkna med, som Skägget sa en gång"

Mats fiskade upp två burköl ur påsen.

"Så nu går du här ibland. Stryker med handen över skolbyggnaden med en sorts bitterljuv längtan."

"Jag minns att jag var avundsjuk på dig."

"Nu är du inte avundsjuk va? Vet du, jag tror Skägget namngav våra problem. Begreppen spred sig till de riktigt lärda och blev allmänna. På den tiden visste ingen vad det var."

"Jag tror att vi båda tidigt förstod att lösningen var att lära sig ord och siffror utantill. Det var vår strategi."

"Så kan det vara," sa Mats och öppnade ölen. "Eller så växte vi ur den där skiten helt enkel."

En fredagskväll när han kom hem låg mamma utslagen på köksgolvet. Hon grät hejdlöst. Pappa pratade med någon i vardagsrummet. Han var vit i ansiktet, stirrande ögon, okontaktbar. Hans syster var inte där, stod inte på balkongen, och ingen sa något till honom. Mannen med näsprotesen vankade omkring ett tag, men tog sedan sin flaska och gick.

Malkolm besökte henne ensam på sjukhuset någon vecka senare. Han köpte frukt och godis i pressbyrån, men hon fick inte äta något. Systemen talade långsamt och hade sladdar inkopplade i kroppen. Hon stod på balkongen som familjens utkik tills hon upptäckte att hon hade vingar som en ängel. Hon flög ett tag, men när hon ville återvända sögs hon plötsligt till marken.

Systemen repade sig långsamt men lyckades inte hantera alla minnen eller få ett ordnat liv och dog innan fyllda trettio. Malkolm gick inte på hennes begravning. Han gjorde militärtjänsten och skaffade lägenhet, studerade sedan under flera år och besökte aldrig sina föräldrar. De sista gångerna han var där hade helgerna tagit över vardagen och dammsugaren kom fram allt mer sällan.

Avstånden mellan dem ökade inte. Det var tomrummen där emellan. Samvetet knackade på ryggen många gånger. Särskilt under jul och nyår, men efterhand var det som att tappa kontakten med vänner. Något som

bara skedde.

"Jag vet inte om jag hade det mer besvärligt än andra," sa Malcolm när de satt i Mats Lindströms igengrodda kök. "Jag menar att många andra hade det värre."

"Du vill lägga något svalt över dina minnen," sa Mats. "Det är därför du vandrar i barndomens kvarter. Det har jag också gjort."

Malcolm visste inte var han skulle sätta händerna, det var som kladdigt och vidrigt överallt. Han borde gå, men när han reste sig blev Mats ivrig och ville att han skulle stanna.

"Vad ser du när du går i staden?" sa Mats.

"Vad då går i staden?"

"Du vandrar ju runt på gamla skådeplatser. Skolan, lägenheten. Vad ser du?"

"Ödslighet. Jag ser kabyssfönstret jag öppnade ibland. Du vet, jag hade föreställningen att vi var på en ubåt. Vi dök på helgerna. Balkongen där min syster stod var bryggan. Hon hoppade, som du vet. Buskar tog emot tack och lov. Men hon fick problem med nacken."

"Vad hände med dina föräldrar?"

"Jag vet inte Mats. Jag vet inte ens om de lever."

Innan han tog tåget hem gick han en vända på torget. Han visste att i södra hörnet hade Viktorsson sin plats. Där satt han onsdag och lördag och sålde krimskrams. Pappa brukade köra honom och ibland hade han en krympling vid fötterna som han bjöd kunderna på, så den blev inte långlivad.

På Viktorssons marknadsplats stod nu en vagn som sålde munkar. Malcolm köpte en men försäljaren visste inget om någon lösnäst man. I stället vandrade han runt och fick tag på en gammal potatishandlare som mindes mannen mycket väl.

"Du tänker på Viktorsson," sa han. "Nä han dog ju för flera år sedan. Cancer, stackaren. Gick ner fyrtio kilo. Mot slutet hade han aldrig näsan på sig. Sa att den var i vägen."

"Träffade du honom?"

"Jag hälsade på några gånger. Han pratade ofta om en flicka som... ja han hade en gubbe som brukade skjutsa honom. Dottern till den mannen alltså, hon föll från balkongen. Eller hoppade. Men Viktorsson hade någon teori att pappan kastade ner flickan. Det verkade som att han funderade mycket på detta. "

"Sa han så?"

"Flera gånger. Men han svamlade förvisso en hel del. Spriten, du vet."

"Han sa alltså att pappan kastade ut henne?"

"Just så. Ska du ha ett kilo potatis?"

Jönköping i litteraturen

Wendelas mörka lockar

av Thomas Mattsson

Under en promenad i Jönköping stannar två män upp på Storgatan, inte långt från Järnbron. När deras blickar söker sig österut längs den norra husraden, upptäcker de att det sitter en människa intill ett fönster, en trappa upp i ett av husen:

”Ett fruntimmer i skruden af ett rikt, svart, böljande hår satt der; hon syntes försänkt i en skön begrundning öfver något, som hon läste; emellanåt kastade hon sina blickar framåt ur ögon, som stilla flammade, eller som djupt och eldigt blixtrade, allt efter ämnet i hennes tankar.”

Männen är två av personerna i Carl Jonas Love Almqvists roman *Tre fruar i Småland*, som utkom i tre delar 1842-1843. Kvinnan är ett porträtt av Wendela Hebbe, Almqvists kollega på *Aftonbladet*.

Det var inte någon slump att Almqvist placerade Wendela Hebbe i fönstret till ett hus på Storgatan i Jönköping. Innan hon flyttade till Stockholm för att bli journalist på *Aftonbladet*, hade hon varit bosatt i Jönköping i något mer än ett år. Och det var i huset där hon då bodde, som hon nu blir synlig i första delen av Almqvists roman. Almqvists blinkning uppfattades sannolikt av Wendela Hebbe, som skulle komma att recensera bokens andra och tredje del.

En kvinna med långt, utslaget hår var vid den här tiden något uppseendeväckande, på gränsen till sedeslöst. Löst hängande hår var endast tillåtet för flickor, kvinnor förväntades bära sitt hår uppsatt. Det ouppsatta håret var bara en av de sociala konventioner som Wendela Hebbe inte brydde sig om.

Almqvist hade första gången mött Wendela Hebbe hos *Aftonbladets* grundare, Lars Johan Hierta, under hösten 1841, då hon nyligen hade flyttat till Stockholm. För både Carl Jonas Love Almqvist och Wendela Hebbe var Hierta en betydelsefull person. Det var han som anställde Almqvist på *Aftonbladet* när dörrarna till skolans och kyrkans värld hade stängts för den kontroversielle författaren.

Än viktigare var han för Wendela Hebbe. Redan innan hon lämnade Jönköping, hade hon fått

manuskriptet till sin första bok, *Arabella* (1841), publicerad på Hiertas bokförlag. Den orädda, talangfulla kvinna som Hierta då kom i kontakt med, visade sig vara så språkkunnig att han även erbjöd henne att bli översättare. Inte långt därefter fick hon en tjänst på *Aftonbladet*, vilket gjorde henne till den första kvinna i Sverige som anställts som journalist. Med tiden skulle Hierta och Wendela Hebbe komma att inleda ett förhållande och få ett barn tillsammans.

Trots att Wendela Hebbe endast varit bosatt en kort tid i Jönköping, var det en tid med avgörande betydelse för hennes liv. Det var här som hon blev en yrkesarbetande kvinna och familjeförsörjare, det var här som hon kom i kontakt med tidens liberala tankar och det var här som hon började skriva skönlitteratur. När hon lämnade Jönköping var hon en ännu starkare och självständigare kvinna än den hon redan tidigare hade varit.

Även för Almqvist spelade Jönköping en viktig roll. Under 1840-talet skrev han artiklar för *Jönköpingsbladet* och var under flera perioder bosatt på Sanna, inte långt från staden. Eftersom Jönköping var en ort där nya idéer och nystartade industrier förändrade samhället, kunde Almqvist på nära håll studera vad de framstegsvänliga, liberala tankarna fick för betydelse i praktiken.

I likhet med Almqvist sökte sig även Lars Johan Hierta till Jönköping, dock inte som journalist utan som företagare. Tillsammans med Johan Edvard Lundström (grundaren av Jönköpings tändsticksfabrik) startade Hierta år 1862 industriföretaget Munksjö pappersbruk.

Wendela Hebbe föddes i Jönköping 1808. Hennes far, Samuel Åstrand, var pastorsadjunkt i Kristine kyrka. Ett år senare fick fadern en tjänst som komminister i Nässjö där familjen stannade i sju år innan de slutligen flyttade till Norra Sandsjö (beläget på det småländska höglandet mellan Nässjö och Sävsjö), där fadern utnämns till prost och där Wendela kom att växa upp.

Prästgården i Norra Sandsjö fungerade som en skola för familjens barn. Eftersom Samuel Åstrand betraktade sina barn som nyfikna och begåvade individer, ville han ge dem så breda kunskaper som möjligt. Wendela och hennes systrar fick därför en helt annan utbildning än de flesta andra flickor på landsbygden, som ofta fick nöja sig med att lära sig att ta hand om barn och hushåll. I prästgården stod däremot språk, historia och naturvetenskap på schemat. Dessutom var sång, musik och teckning en viktig del av barnens vardag. Ett resultat av prostens ansträngningar var att omgivningen betraktade hans flickor som alltför manliga.

Uppväxten i Norra Sandsjö gjorde Wendela till en självständig kvinna, som inte lät konventioner få ett alltför stort inflytande över sitt liv. Hon blev också en vacker kvinna, vilket inte minst stiftets biskop lade märke till under sina visitationer i socknen. Och biskopen, Esaias Tegnér, var en berömd författare som flera gånger besökte den lilla prästgården på landsbygden. Det är inte konstigt att de läsintresserade barnen, och då särskilt den äldsta dottern Wendela, kom att se fram emot hans besök. Wendela och Esaias Tegnér började till och med brevväxla med varandra, vilket gav upphov till ett långvarigt litterärt och personligt samtal dem emellan.

Gradvis blev det dock tydligt att biskopen förväntade sig mer än en litterär diskussion. Även när Wendela hade gift sig med Clemens Hebbe och flyttat till Näsbyholms säteri utanför Värnamo, fortsatte Tegnér att skicka brev med allt mindre subtila antydningar. Han fick dock aldrig något gehör för sina önskemål.

Våren 1839 drabbades Wendela Hebbe av en katastrof när hennes make övergav sin familj. Clemens Hebbe hade misskött sin ekonomi, blivit svårt skuldsatt och bedragit flera personer. Till slut hade situationen blivit omöjlig för honom och han såg sig tvungen att lämna landet för att undkomma sina fordringsägare. Genom flykten gick säteriet i konkurs, familjens ägodelar såldes på auktion och Wendela Hebbe och hennes tre döttrar stod utan försörjning.

Tack vare stöd från goda vänner kunde hon i oktober 1839 flytta till Jönköping, där hon blev privatlärare i musik, teckning och språk. Lektionerna gavs i lägenheten på Storgatan. Bland dem som hade hjälpt henne fanns biskopen i Växjö, Esaias Tegnér.

Esaias Tegnér hade lyckats med det som Almqvist hade misslyckats med: att få en prästtjänst som

kunde ge honom den ekonomiska trygghet han behövde som författare. Almqvist mötte motstånd därför att han var för radikal för sin tid, Tegnér blev allt mer konservativ, utnämndes till biskop och invaldes i Svenska Akademien. Som biskop blev han även riksdagsledamot och kom då att bli en uttalad motståndare till tidens liberala idéer.

Under den tid som Wendela Hebbe bodde i Jönköping, uppstod en infekterad strid mellan Tegnér och Hierta rörande vad som skulle läras ut i den planerade folkskolan. Tegnér menade att det enda eleverna behövde lära sig, förutom att läsa och skriva, var katekesen, allt annat ansåg han vara onödigt kunskap och till och med ett hinder för elevernas framtid som jordbrukare och hantverkare. När Hierta i Aftonbladet protesterade mot Tegnérns reaktionära inställning fick han ett starkt stöd av stora grupper i samhället.

Trots Tegnérns konservativa uppfattning, hans motvilja mot Hierta och de allt annat än dolda önskingarna i breven till Wendela Hebbe, kom deras brevväxling att fortsätta så länge han levde. Det måste ha funnits ett djupt vänskapsband mellan dem.

Omgiven av en framstegsvänlig miljö och en ny tids litteratur, utvecklades Wendela Hebbe i Stockholm snabbt till att bli en skicklig skribent. Hon översatte utländska författare till svenska (bland andra Charles Dickens), recenserade nyutkommen litteratur, blev ansvarig för den betydelsefulla följetongsavdelningen i Aftonbladet och utmärkte sig som en pionjär för det sociala tidningsreportaget. Men som journalist, sällskapsmänniska och mor till tre döttrar fick hon allt mindre tid över för sitt eget skrivande. Ett fåtal böcker och ett mindre antal litterära texter i Aftonbladet var allt hon hann med under de kommande decennierna.

När Lars Johan Hierta 1851 sålde *Aftonbladet*, förlorade Wendela Hebbe sin anställning på tidningen. Nu befann hon sig i samma situation som den Almqvist tidigare hade befunnit sig i. Utan fast inkomst var hon tvungen att försörja sig och sin familj genom att skriva tidningsartiklar och andra texter som olika förläggare kunde tänkas vara intresserade av att publicera.

Från och med 1860-talet inriktades hennes litterära författarskap huvudsakligen på böcker för barn och ungdomar. Hon skrev ett stort antal sagor som delvis hämtade sina motiv från hennes egen barndom. Redan tidigare hade hon använt sig av sina

minnen från Norra Sandsjö för romanen *Brudarne* (1846), där handlingen kretsar kring en prästgård som bär tydliga drag av hennes egen uppväxtmiljö.

Än mer tydligt ligger hennes barndomsminnen till grund för de två korta berättelser som publicerades som följetonger i *Aftonbladet* 1843: En prestgård i Småland (22 – 24 februari) och Ståndspersonerna (20-21 december).

En prestgård i Småland är en lättsam, charmfull skildring av en prästgård med dess omgivningar och de människor som levde där, allt sett genom ögonen på en av prostens döttrar. Vi får bland annat följa barnen när de leker i kyrkan, lyssnar till gummors berättelser och står uppsträckta under biskopens besök. Trots att texten för moderna läsare kan framstå som ålderdomlig och lätt sentimental, är den så fylld av värme, humor och ett så underbart språk att den ännu idag är högst läsvärd.

Wendela Hebbe kom att överleva Tegnér, Almqvist och Lars Johan Hierta. Med tiden blev hennes hår allt gråare, ända tills det slutligen var helt vitt. Hon bar det dock fortfarande löst hängande.

Många år innan hennes hår hade fått sin vita färg, hade Carl Jonas Love Almqvist blivit så betagen av hennes då mörka lockar att han skrivit ett pianostycke inspirerat av dem (nr 10 i samlingen *Fria Fantasier för Piano-forte*). Men det var inte enbart hennes hår som Almqvist uppskattade, det var framför allt hennes intelligens, handlingskraft och litterära intressen som fascinerade honom. Den uppfattningen var han inte ensam om.

Wendela Hebbe avled i Stockholm 1899.

Ung text

Glimten om oss

av Josefine

Din sprickande röst när du berättar att vi behöver ta en paus för att jobba på oss själva. Jag visste hur trasigt vårt förhållande hade blivit, men jag var inte redo att släppa taget. Inte än. Vår relation hade varit som en berg- och dalbana. Men som du sa "vår relation var vacker som en film, tills bråken tog över".

Jag minns första gången vi träffades. Jag hade svårt att ens ta mig ut till bilen där du väntade för jag var så nervös. Och när jag väl satt i passage-rarsätet kunde jag inte kolla åt ditt håll. Hur allt eskalerade går inte ihop i mitt huvud. Ena dagen kunde en främling gå förbi oss och slänga en kommentar om hur fint par vi var. Den andra dagen ville du inte veta av mig, du skrek på mig och sa att jag behövde fixa mig själv.

Dagen jag dog, morgonen du drog. Öppnar flaskan för att hålla i mig. Värmen efteråt känns som en varm kram, nästan som att jag kan blunda och låtsas att det är du som ger mig den. Jag vill inte att värmen försvinner. Ser jag vacker ut med mina svullna ögon som är blodsprängda av sorgen, och mitt försök att se fin ut för dig? Var vår kärlek förgiftad, eller var det vårt tappra försök att finna kärleken i tonåren?

Ett kort utdrag ur ett novellprojekt

av Elinor Wymark

Av hans klädstil att döma skulle ingen kunna tro att Folke var en ledare. Han gömde sig under en sliten rock från secondhand, lät håret spreta och gav ett allmänt ovårdat intryck. Redan när jag såg honom första gången på Erikshjälpen hade jag känt en viss avsky. Hur jag kort senare börjat känna en dragning till honom är svårt att förstå. Det var något i hans röst, men också i ögonen, de glittrade som om de dolde en djupare hemlighet. Kanske var det därför jag fångades.

Nätterna jag spenderade på Folkes soffla var mardrömslika. Vissa dagar vaknade jag kallsvettig, och ibland sov jag inte alls. Det enda jag kunde tänka på var det ofödda barnet. Det blev inte lättare när notiser från Emilia dök upp var fjärde sekund i stil med: "Kom hem, vi reder ut det. Förlåt." Så jag blockade hennes nummer för mitt eget bästa. Men det fortsatte att dyka upp meddelanden från andra ställen som Instagram och andra nummer, till och med från Swish-notiser. Hon skickade krona efter krona och lämnade meddelanden. Hon tystnade först efter att jag skrivit att jag inte ville se henne mer. Efteråt försökte jag navigera mellan känslan av skuld och tanken på vårt gemensamma barn.

Månaderna gick, tystnaden från mobilen var det som nästan knäckte mig. Dag in och dag ut satt vi i lokalen där Folke läste morgonorden: "Ty den som lyder mina morgonord är den som följer stigen till framgång. I mina ord ligger sanning och styrka. Men kom ihåg, varje barn är en störning, en avvikelse från vår gemensamma strävan. Den som bär bördan av ett barn bryter bandet som för oss samman." Talet fortsatte att eka i min hjärna och hemsökte mig under nätterna. Jag visste att det var sant, det som Folke sa. Tankarna vandrade till Emilia medan jag snurrade på förlovningsringen på mitt ringfinger.

Vill du medverka i Brödtexten? Skicka in ditt bidrag till oss. Vi söker skönlitterära texter i olika genrer, analyser, recensioner och reportage.

Vi ser helst att ditt bidrag har någon anknytning till Jönköpings län. Det kan till exempel vara att du som författare är eller har varit bosatt i Jönköpings län, eller att din text handlar om personer eller platser i länet.

Du är välkommen att skicka in bidrag oavsett, redaktionen gör då en bedömning om det passar i Brödtexten.

Läs mer på jonkopingslitteraturhus.se/brodtexten

www.jonkopingslitteraturhus.se